

Forslag til

Natura 2000-handleplan 2016–2021

**Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø
og Kærgård Klitplantage**

Natura 2000-område nr. 84

Habitatområde H73

Fuglebeskyttelsesområde F50 og F 56

Titel:

Forslag til Natura 2000-plan 2016-2021
Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage
Natura 2000-område nr. 84
Habitatområde H73
Fuglebeskyttelsesområde F50 og F56

Udgiver:

Varde kommune

År:

2016

Forsidefoto:

Rasmus Bendix.

Kort:

© Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering, © Varde Kommune

Må citeres med kildeangivelse.

**Varde
Kommune**

Indholdsfortegnelse

Resumé	4
Baggrund	5
Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan	6
Behov for indsatser	7
Indsatser fordelt på aktør.....	8
Prioritering af den forventede indsats.....	8
Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse	9
Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	10
Bilag 2: Indsatsprogram fra den statslige Natura 2000-plan	11
Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag	12
Bilag 4: Kortbilag	14

Resumé

Handleplanen for *Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage* beskriver den indsats, der skal igangsættes i Natura 2000-området inden udgangen af 2021.

Målet er at bevare og fremme de naturtyper og arter, som området er udpeget for at beskytte. Der vil i særlig grad skulle ske en indsats for naturtyperne tør hede, våd hede, surt overdrev og rigkær.

For arterne plettet rørvagtel og tinksmed skal levestederne forbedres.

Der skal i denne planperiode især arbejdes med at skabe sammenhæng mellem forekomsten af naturtyper, pleje af hederne samt bekæmpelse af ikke-hjemmehørende arter.

Indsatsen udføres af lodsejere i området og gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Der findes blandt andet en række tilskudsordninger, som kan søges gennem NaturErhvervstyrelsen.

Baggrund

Miljø- og Fødevareministeriet har udarbejdet Natura 2000-planer for de 252 udpegede beskyttelsesområder, som indgår i den danske del af det europæiske Natura 2000-netværk. Planerne beskriver målene for det enkelte beskyttelsesområde og fastlægger de indsatser, der skal ske inden for planperioden 2016–2021. Natura 2000-planerne kan ses på Miljø- og Fødevareministeriets [hjemmeside](#).

Ud fra Natura 2000-planerne har kommunerne udarbejdet kommunale handleplaner, som skal medvirke til at gennemføre Natura 2000-planerne for de enkelte områder. Denne handleplan er udarbejdet af Varde Kommune på grundlag af Natura 2000-plan for fuglebeskyttelsesområderne nr. 50 og 56 samt habitatområde nr. 73 *Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage*.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Planlægningen for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer varetages dog af Naturstyrelsen og gennemføres hvert 12. år. Skovhandleplaner 2010–21 gælder således fortsat. Kommunerne og Naturstyrelsen er hver især ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af år 2021.

Offentlige lodsejere, som ejer arealer i Natura 2000-område, kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i egne drifts- og plejeplaner. Naturstyrelsen og Forsvaret ønsker selv at udarbejde drifts- og plejeplaner for egne arealer, og resuméer af disse planer kan ses i bilag 1.

Den lovgivningsmæssige baggrund for handleplanerne findes i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 1150 af 17. december 2003 med senere ændringer), bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (bekendtgørelse nr. 944 af 27. juni 2016) og bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning (bekendtgørelse nr. 946 af 27. juni 2016).

Den kommunale handleplan skal ifølge lovgivningen indeholde:

- En prioritering af kommunalbestyrelsens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag
- De forventede initiativer, som kommunalbestyrelsen vil tage for at gennemføre Natura 2000-planen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsen mellem kommunale myndigheder, Miljø- og Fødevareministeriet og offentlige lodsejere.
- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er gennemført.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

De kommunale handleplaner skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen, for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen, og skal ikke indgå i de kommunale Natura 2000-handleplaner.

Den kommunale Natura 2000-handleplan er som udgangspunkt omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til lov om miljøvurdering af planer og programmer (lovbekendtgørelse nr. 939 af 3. juli 2013). For samtlige statslige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering. Handleplanerne har et indhold, der ikke adskiller sig fra de oplysninger, som

allerede er givet i de miljøvurderede Natura 2000-planer. Da handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser eller yderligere vil kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt, er det kommunens vurdering, at der ikke er behov for en fornyet miljøvurdering.

Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan

De kommunale handleplaner for første planperiode har været gældende siden udgangen af 2012. Kommunen har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre den indsats, der blev beskrevet i Natura 2000-handleplanen for planperioden 2010-2015.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området.

Der er iværksat Life-projekter på statsejede arealer indenfor Natura 2000-området, men ikke projekter inden for den del af området, der er omfattet af denne plan.

Tabel 1. Følgende projekter er finansieret via kommunernes egne midler eller DUT-midler:

Indsats	Tiltag og ejerforhold
Etablering af Filsø	Aage V. Jensens Fonde har ved genskabelsen af Filsø omdannet mere end 1000 ha landbrugsjord til sø, mose og eng.
Udvidelse af naturtyper	Aage V. Jensens Fonde har realiseret rydning af ca. 15 ha plantage med forudsætning for etablering af klithede (2140) nord for Filsø Hede.
Pleje og sammenbinding af naturtyper og levesteder for arter	Aage V. Jensens Fonde har realiseret hegning og ekstensiv afgræsning på i alt ca. 46 ha øst for Fidsø Sø. Heraf er 21 ha kortlagt, lysåben habitatnatur (våd hede, tør hede og tidvis våd eng). 30 ha af det indhegnede areal er kortlagt som levested for rørhøg, plettet rørvagtøl og rørdrum. På fondens arealer er der desuden etableret hegning og afgræsning på ca. 26 ha øst for Porsmosevej. Heraf er 7 ha kortlagt som lysåben habitatnatur (klithede og klitavning). Dele af arealet vil med tiden udvikle sig til våd hede eller tidvis våd eng. I den sydlige del af det hegnede område er ca. 1 ha ryddet for vedplanter.
Sikring af levesteder	Der er sket afbrænding af øer i den nyetablerede Filsø af hensyn til kolonirugende fuglearter.
Indsats mod forstyrrelse	Af hensyn til arter af gæs og svaner på udpegningsgrundlaget har kommunen udstedt færdselsforbud på Petersholm ved sydvestbredden af Filsø (privatejet).
Grønt partnerskabsprojekt i Vrøgum Kær	Projekt for naturgenopretning og formidling i Vrøgum Kær (våd hede, rigkær og tidvis våd eng – i alt 5,5 ha). Der er udarbejdet plejeplan for en del af det fredede område. Der er sket supplerende rydning og driften er optimeret. Samarbejde mellem Danmarks Naturfredningsforening i Varde, Danmarks naturfond og Varde Kommune. Samlet budget 75.000 kr. Støttet med 30.000 kr. fra Miljøministeriet.

Behov for indsatser

Natura 2000-planen for *Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage*, beskriver de konkrete mål for indsatsen. Indsatsprogrammet for den statslige Natura 2000-plan kan ses i bilag 2, mens naturtyper og arter på udpegningsgrundlag fremgår af bilag 3. På baggrund af dette har kommunerne vurderet, at der er behov for nedenstående konkrete forvaltningstiltag. Hvor igangsatte indsatser fra handleplanen for planperioden 2010-2015 ikke er gennemført i deres helhed, indgår den udestående indsats i opgørelsen over behovet for konkrete forvaltningstiltag.

Tabel 2. Behov for forvaltningstiltag for naturtyperne*

Forventede metoder og forvaltningstiltag	Skøn over omfanget af:		
	Igangværende indsats	Behov for ny indsats	Samlet indsats
Rydning af uønsket opvækst	-	op til 177 ha	op til 177 ha
Forbedring af hydrologi	-	op til 7 ha	op til 7 ha
Græsning eller høslæt	98 ha	op til 78 ha	op til 176 ha
Hedepleje	325 ha	op til 155 ha	op til 480 ha
Bekæmpelse af invasive arter	-	op til 67 ha	op til 67 ha
Forudsætning for sammenbinding af naturtyper	40 ha	op til 17 ha	op til 57 ha
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	-	op til 9 ha	op til 9 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 1.

Pleje af levesteder

Indsatsen for naturtyper i habitatområde H73 vil blandt andet være at arbejde for at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje. Den indsats forventes at medvirke til at løfte indsatsen for arterne i fuglebeskyttelsesområderne og sikre disse velegnede levesteder.

Endvidere er der behov for – i samarbejde med de berørte lodsejere – at foretage en særskilt vurdering af om nuværende indsats for de kortlagte levesteder for tinksmed og plettet rørvagtel er hensigtsmæssig, eller om der er behov for yderligere tiltag.

Modstridende interesser

Modstridende interesser mellem naturtyper og levesteder for arter samt modstridende interesser mellem forskellige fuglearters krav til levesteder forventes afvejet og tilpasset i de enkelte tilfælde, hvor der ikke allerede er gjort op med problematikken i den statslige Natura 2000-plan.

Indsatser fordelt på aktør

Det vurderes, at der ikke er behov for en nærmere fordeling af indsatserne mellem Varde Kommune, Forsvaret og Naturstyrelsen for de enkelte retningslinjer i Natura 2000-planens indsatsprogram.

Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2016-2021 har fokus på:

- Sikring af naturpleje
- Færdiggørelse og sikring af indsats fra planperioden 2009-2015
- Sammenhæng i naturen
- Levesteder for ynglefugle og bekæmpelse af invasive arter.

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden skal ske på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete forvaltningstiltag (se tabel 2). Den nedenstående prioritering vil således afspejle den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

Indsatsen prioriteres som følger:

1. *Pleje af lysåbne naturtyper:* Der arbejdes for at sikre pleje af kortlagte lysåbne habitatnaturtyper. Der vil være tale om indsatser som græsning, slåning og rydning af vedplanter eller invasive arter for alle lysåbne naturtyper, afbrænding af heder samt etablering af optimale vandstandsforhold for våde naturtyper.
2. *Indsats for truede ynglefugle:* Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter med særlig fokus på at sikre og forbedre tilstanden af de kortlagte levesteder for tinksmed og plettet rørvagtel.
3. *Sammenbinding af naturtyper:* Der arbejdes for at sikre driftsmæssig eller funktionel sammenhæng mellem de kortlagte naturtyper, hvor dette er muligt ud fra de naturgivne forhold. Der vil særligt være fokus på sammenbinding af forekomster af tør hede, våd hede, surt overdrev og rigkær.

Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Varde Kommunes hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i tabel 3, og i den forbindelse tager kommunen en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 3 viser kommunens plan for interessentinddragelse, men der kan ske ændringer hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det. Den gældende tidsplan kan altid ses på kommunens hjemmeside.

Projekt navn	Initiativ	Tidsplan
Dialog med det Grønne Råd	Varde Kommunes Grønne Råd afholder møde 3-4 gange årligt med deltagelse af en række interesseorganisationer.	Hele planperioden
Naturpleje omkring Filsø og Søvigssund	Der undersøges mulighed for at pleje og sammenbinde kortlagte naturtyper i samarbejde med berørte lodsejere.	Fra 2016
Levesteder for tinksmed og plettet rørvagtel	I samarbejde med de berørte lodsejere undersøges muligheden for at forbedre de kortlagte levesteder for tinksmed og plettet rørvagtel.	Fra 2017

Projekterne gennemføres ved frivillige aftaler, og derfor er det i mange tilfælde ikke på nuværende tidspunkt muligt at beskrive hvornår projekterne fysik bliver udført. Kommunen vil i hvert enkelt tilfælde sørge for, at relevante interessenter bliver inddraget.

Tabel 3 viser kommunernes plan for interessentinddragelse, men der kan ske ændringer hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det. Den gældende tidsplan kan altid ses på de enkelte kommuners hjemmeside.

Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Naturstyrelsen og Forsvaret udarbejder resumé af drifts- og plejeplaner for området og fremsender disse til kommunen senest den 20. januar 2017. Resuméet vil fremgå af den endelige plan.

Bilag 2: Indsatsprogram fra den statslige Natura 2000-plan

Generelle retningslinjer

- 1.1 Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
- 1.2 Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
- 1.3 Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter.
- 1.4 Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper.
- 1.5 Hydrologiprojekter finansieret via landdistriktsprogrammet, igangsatte Life-projekter og udvidelse/sikring af levesteder fra Natura 2000-planen 2010-15 afsluttes.
- 1.6 For skovnaturtyper skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtelsen.
- 1.7 Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

Områdespecifikke retningslinjer

- 2.1 Der sikres sammenhæng mellem forekomster af tør hede, våd hede, surt overdrev og rigkær med henblik på at gøre arealet mere robust overfor a) pludselige hændelser (f.eks. ekstreme vejrforhold), b) klimaændringer c) for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer eller d) for at bidrage til etablering af større driftsenheder.
- 2.2 Tilstanden af levestederne for plettet rørvagtel og tinksmed forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- 2.3 Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
- 2.4 Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne klithede, havtornklit og tør hede med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.

Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale nærmere på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Natura 2000-område bestående af habitatområde nr. 73 og fuglebeskyttelsesområde nr. F50 og F56

Tabel 4. Naturtyper på udpegningsgrundlaget for habitatområde nr. 73.

Naturtype nr.	Naturtype navn	Handleplanmyndighed Varde Kommune (hektar)
1330	Strandeng	67**
2110	Forklit	<1
2120	Hvid klit	19
2130	Grå/grøn klit	65
2140	Klithede	319
2160	Havtornklit	<1
2170	Grårisklit	3
2180	Skovklit	0
2190	Klitlavning	64
2250	Enebærklit	<1
3110	Lobeliesø	0
3130	Søbred med småurter	1
3150	Næringsrig sø	1
3160	Brunvandet sø	0
3260	Vandløb	Ej opmålt
4010	Våd hede	36
4030	Tør hede	62
5130	Enekrat	0
6230	Surt overdrev	13
6410	Tidvis våd eng	8
6430	Urtebræmme	Ej kortlagt
7140	Hængesæk	3
7150	Tørvelavning	<1
7220	Kildevæld	0
7230	Rigkær	4
9190	Stilkege-krat	2
91D0	Skovbevokset tørvemose	2
91E0	Elle- og askeskov	<1

* Arealopgørelse omfatter ikke offentlige arealer hvor ejeren gennemføre Natura 2000-planen i egen drifts og plejeplan.

** Arealet er et fejlkortlagt areal med grå/grøn klit eller klithede (2130/2140) på Filsø Hede.

Arter på udpegningsgrundlaget (habitatområde nr. 73):

Odder

Fuglearter på udpegningsgrundlaget.

Fuglebeskyttelsesområde F50

Ynglefugle:

Hedehøg

Plettet rørvagtel

Tinksmed

Mosehornugle

Natravn

Hedelærke

Rødrygget tornskade

Fuglebeskyttelsesområde F56

Ynglefugle:

Rørdrum

Rørhøg

Hedehøg

Plettet rørvagtel

Trane

Tinksmed

Natravn

Trækfugle:

Pibesvane

Sangsvane

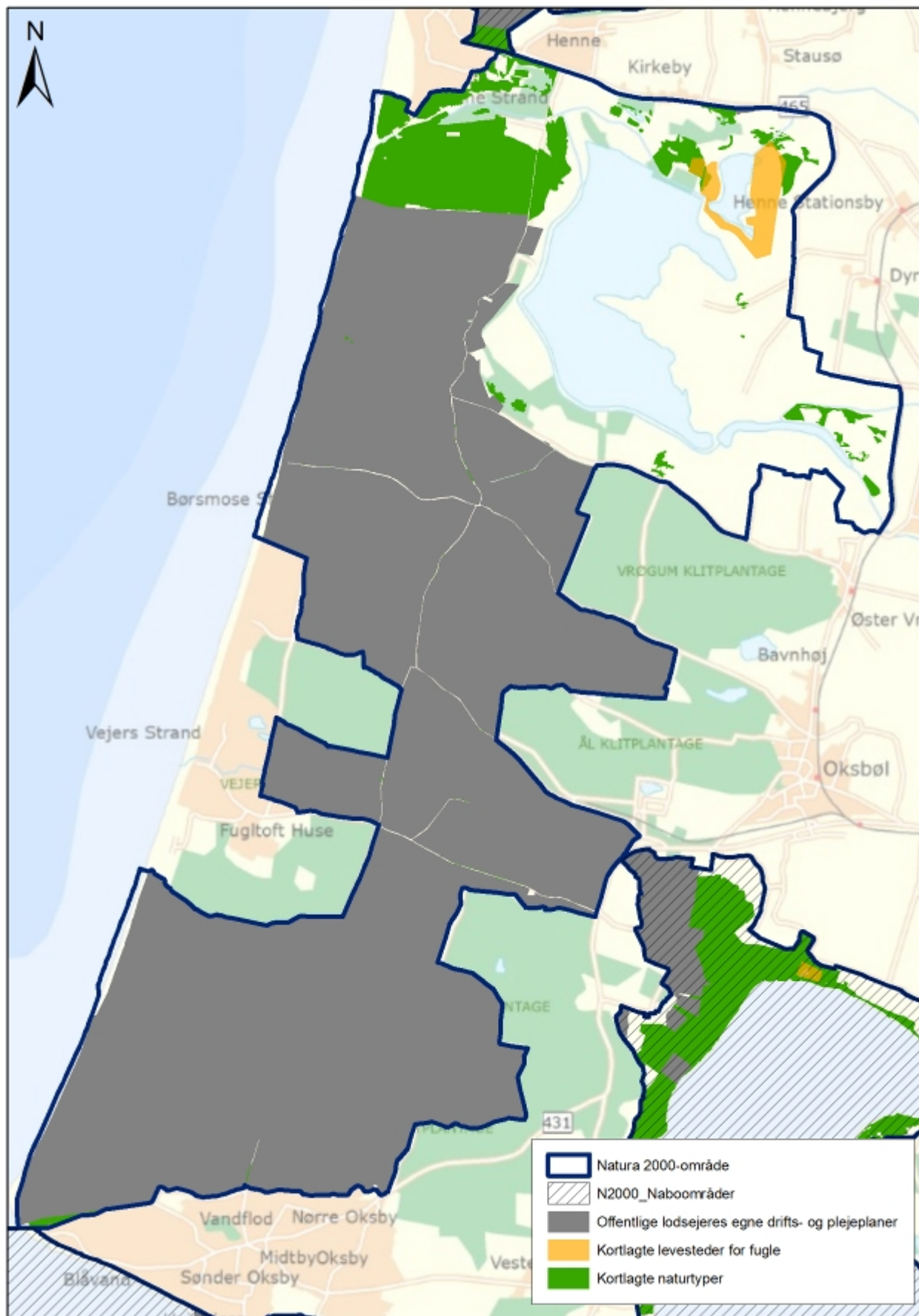
Kortnæbbet gås

Grågås

Pomeransfugl

Bilag 4: Kortbilag

**Varde
Kommune**